

Kisváros jelentős tudományos eredményei – Az Annales Tataienses sorozatról

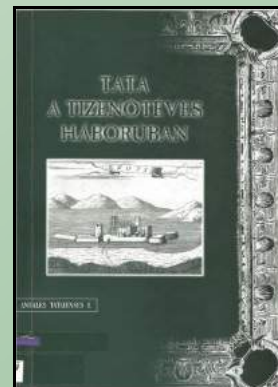
DR. HORVÁTH GÉZA

Tata gazdag történelmi hagyományainak őrzői, kutatói, gyarapítói e sorozat elindításával 1998-ban éves gyakorisággal megrendezendő konferenciák tárgyává tett egy-egy jelentősebb korszaknak a város történetéhez köthető új kutatási eredményeit kívánták kötetekbe foglalni. A kisváros immáron 17 éve tartó tanácskozásai és érkező tudományos könyvkiadása jelentős eredményeket ért el. A sorozat elindítói a rendszerváltás utáni helytörténeti monográfia termés tanulságainak valamelyes ismeretében jó stratégiai döntést hoztak. Volt igény a két kötetes várostörténet (1979, 1984)¹ hiányosságainak meghaladására, új összefoglaló szintézis megírására. Felismerték: ehhez „nem csak” szaktudományos igényességre, de részösszefoglalásokra és számos előtanulmányra is szükség van. Az 1990 –es évek második felében a 2000-es évek elején a honfoglalás 1100. –és az államalapítás 1000. évfordulójának „büvöletében” - olykor jelentősebb anyagi támogatással -, az adott település történetét teljességre törekvően bemutató művek mellett, tudományos szempontból monográfiának nem nevezhető -, vegyes színvonalú és műfajú kötetek-, jó indulatúan településtörténeti műveknek nevezhető-„összefoglalások” is napvilágot láttak.²

Megvolt tehát a felismerés, milyen úton, milyen koncepció mentén induljanak el *dr. Fülöp Éva* Mária és *Fatuska János* múzeumigazgatók, *ifjabb*

Gyüszí László akkori helyi könyvtárigazgató-, helytörténész és munkatársai. Ma már láthatjuk, jó feleletet adtak arra a kérdésre, aminek megválaszolása a lokális-, tatai történelem, helytörténet komplex feldolgozását szolgálja.

Terveik mögé „odaállt” a városi önkormányzat kiemelkedően közhasznú jogállású *Tatai Mecénás Közalapítványa*, - amely - ókori névadójának ez irányú munkásságához méltó módon - támogatta a tematikus konferenciák megrendezését, ezek előadásainak kötetekbe rendezett megjelenítését. Az alapítvány kuratóriumában *Fülöp Éva* elnökként, ifj. *Gyüszí László* tagként dolgozott.

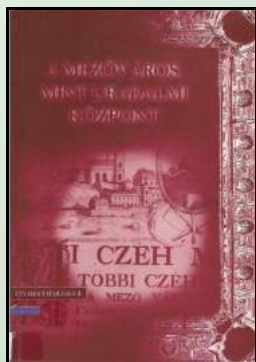
Mivel is indulhatott volna mással a sorozat, krónikaírás (annales), mint „vitézi tettel”: a Tata történetének első aranykora után következett 16. századi hadtörténelem országos és helyi vonatkozásainak megvitatásával, az akkori végváriak tettei előtti tisztelgéssel? Tata helye és szerepe a végvári rendszerben, fegyverzet és haditechnika a 15 éves háborúban, ostromok és csaták képi-művészettörténeti ábrázolásai, a kor jelentősebb hadvezéreinek vitézi kultusza képezte e kötet tematikáját.³ E művet-, mint ismeretes, megjele-

¹ „Tata története 1.- 2./[írták Körmenyi Géza et al.];
Tata:1979--240 p., 1984--280 p.

² „A településtörténeti monográfia-írás kérdései” című, 2002 november 21-én Veszprémben rendezett konferenciá előadásai= Acta Papensia 3: 2003 1-2.sz.1-173.p.

³ Tata a tizenöt éves háborúban: Tatán 1997. május 23-án megtartott tudományos ülészen elhangzott előadások anyaga Tata:, 1998: 170 p. (Annales Tataienses, 1.) Az Annales egyes kötetei előtti konferenciák előadás-sorozat 1997-ben indult, a Patara révén ismertté vált ostrom 400. évfordulója tiszteletére.

nését követően egyetemi segéd-könyvként, kötelező irodalomként is használják. Nem tudományos-, de a város szempontjából fontos-, hagyományt teremtő hozadéka e tanácskozásnak és a kötetnek, hogy az idén már 7. alkalommal rendezik meg a „Tatai Patara Török Kori Történelmi Fesztivál” című látványos-, az idegenforgalmi kínálatot bővítő több napos hadijátékot. Mindez s a kötet idegenelví rezüméi valamelyest segíthetnek abban, hogy nagyobb gondot fordítsunk történelmünk nemzetközi jelenlétére.⁴

A sorozat második kötete⁵ Tata „második aranykorához” kapcsolódott. A mezőváros, mint uradalmi központ cím köré szervezett előadások között sok nem helyi vonatkozásút találunk. A könyv ezen írásai (Visegrád, Pápa, Csurgó, Zalaegerszeg, Szombathely, esetében várostörténelmi, míg a bihari magánbirtok –illetve az egri érseki és káptalani birtokok uradalomtörténelmi szempontból egészítik ki, árnyalják a szűken vett helyi témákat. A várostörténet szaktudományt megtermékenyítő hatására is példa, tematikai egybeesés, hogy a sorozat nemrégiben megjelent utolsó-, 7. kötete birtoklás-és gazdaságtörténelmi blokkot tartalmaz.⁶ Ez a fejezet a magyarországi nagybirtok történelmi fejlődéséről szól, bemutatja a Tata-gesztesi uradalom-, melynek központja volt Tata – megszervezését, az Esterházyak telepítéspolitikáját a család valamennyi dunántúli domíniumában.

⁴ U. ott. v. ö. R. Várkonyi Ágnes nyitó előadása

⁵ A mezőváros, mint uradalmi központ: Tatán, 1998. október 15-én megtartott tudományos ülészen elhangzott előadások anyaga /Tata :, 2001 254 p. (Annales Tataienses 2.)

⁶ Griff karddal és rózsával : az Esterházy család története : tudományos Előadás-sorozat az Esterházy család történetéről: Tata, 1998-2007 Tata, 2014 346 p. (Annales Tataienses, 7.)

A sorrendben harmadik kötet Tata és környéke újabb leleteinek elemzését adja -, régészeti eredményeket mutat fel az őskőkortól a római korig.⁷ A táj minden korban kiválóan alkalmas élőhely volt az ember megélhetéséhez, - minden geológiai-embertani- régészeti-történelmi változásai itt hagyták nyomukat, átformálták a környék természeti-kulturális viszonyait. Mindez igazolja a történelmi táj védelmének igényét.

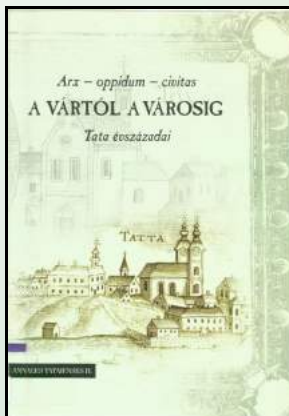
Tata-Porhanyóbánya középső kőkori telep lelőhelyének anyagával három tanulmány is foglalkozik. Magáról a telepről, az előkerült kőszerszámok vizsgálatáról szóló tanulmányokat az 1995-98 között elvégzett régészeti feltárásokhoz kapcsolódó földtani és őslénytani megállapítások gazdagítják. Egy-egy tanulmány foglalkozik késő bronz-és késő vaskori lelet együttesek elemzésével, amit egy római falfestmény rekonstrukciójának- illetve ugyan e korból származó freskós szoba mennyezete restaurálásának leírása egészít ki. I. kötet jelzés szerepel a sorozat címében, amiből arra következtethetünk, hogy további publikációkra számíthatunk Tata korai időszakainak kutatói-, helyi és más régészek tollából.

A tatai krónikák- inkább ezt használnánk az évkönyvek helyett-, mivel a periodicitás az éves megjelenést nem követi- 4. kötete a legújabbkori várossá nyilvánítás 50. évfordulója alkalmából rendezett megemlékezéshez kapcsolódóan látott napvilágot.⁸

⁷ „Régészeti adatok Tata történetéhez. --Tata.: 2003...1. - 172 p.(Annales Tataienses 3.)...A Tatán 1999-ben megtartott tudományos ülészen elhangzott előadások anyaga. --

⁸ A vártól a városig: Tata évszázadai / Tata. 2004 - 253 p. (Annales Tataienses, 4.)

Tata római-és középkori topográfiájára vonatkozó új adatok ismertetésétől a „vizek várossá”-ban az idegenforgalom szerepét és jelentőségét, mint település-szervező erőt két évszázad vonatkozásában tagláló munkáig változatos témákat ölel fel e tanulmány-gyűjtemény. Tatát már az érett középkorban a királyi jelenlét miatt civitasként (királyi város) említik a források, később mezővárosként élte mindennapjait történelme folyamán. Így nem meglepő, ha több közigazgatás-történetírást is találunk a kötetben, - a várossá válás történelmi útját bemutató alapkonceptió jegyében. „Arx-oppidum-civitas”.. A másik gondolat: a történelmi táji és emberi kultúra értékeinek együtt látása, bemutatása: melyre példa lehet a tatai angolkert, mint műemléki védetség alatt álló terület -, tájba illő helyi jellegzetesség értékeinek ismertetése.

Mindezek után nem meglepő-, ha a Tata és környéke történetét tematikus egységekben feldolgozó következő kötetet a történelmi ökológia kérdéseinek szentelték szerkesztői.⁹ „A társadalomtudományok a történelmi ökológiában a természeti környezet és a társadalom egymásra hatását kutatják... az embert az ökoszisztéma résznek tekintik. ...A különböző szakterületek közötti interdiszciplináris együttműködés az elmúlt évtizedekben új tudományos megállapításokat eredményezett. A mind kiterjedtebben alkalmazott természettudományi... vizsgálatok növelték az információk számát, megkönnyítették a történészek számára az egykori kultúrák életmódjának

⁹Környezetváltozás, termelés, fogyasztás: adatok a történelmi ökológia kérdéskörhöz: Tatán 2004. június 22-én megtartott tudományos ülésanyag. Tata 2006 - 160 p. (Annales Tataienses 5.)

tisztázását, lehetőséget biztosítottak a település környezetének rekonstrukciójára.”¹⁰ Kutak, vízellátás, halászat, időjárási jelenségek történelmi vonatkozásai mellett két jelenkorra vonatkozó munka, a gerescei történelmi ökológiai program és Tata madártani jelentőségének áttekintése kapott helyet a gyűjteményben. Ez utóbbi méltán nevezhető nemzetközinek. Megjelentetését többek között a Víz, Zene, Virág Fesztivál Egyesület is támogatta, ami a sorozat 1. köteténél említett turisztikai kapcsolatot erősíti. Öröndetes, hogy a krónikák egyre szélesebb városi-és azon túli támogatások révén eddig a Mecénás Kulturális Közalapítvány kiadásban jelentek meg.

A sorrendben következő kötetet kiadóként már a városi önkormányzat és a megyei múzeumi igazgatóság jegyzi. Ezen összeállítás a sorozatnyitó kötethez hasonlóan a 16. századba, annak is az elejére kalauzolja el olvasóit.¹¹

„Kevés, az 1510-es országgyűléshez mérhető horderejű esemény fordul elő egy kisváros történetében, ezért a fél évezredes évforduló méltán került a helyi közfigyelem középpontjába.” Ezzel együtt összesen négy tanulmányból áll a munka. Az 1510. évi országgyűlésekkel, a tatai országgyűlés külpolitikai-diplomáciai hátterével, a Jagelló-kori várral és uraival. Ekkoriban került Tata európai látókörbe, mivel európai horderejű kérdésben kellett az ország akkori urainak dönteni, ami másfél évi huzavona után 1510 július 5.-én sikerült is. Magyarország üdvözli a török elleni hadjárat tervét, csatlakozik a török ellenes

¹⁰ U. ott Gyulai Ferenc bevezetője

¹¹ A diplomácia válaszüjtán: 500 éve volt Tatán országgyűlés. - Tata 2010 - 114 p. (Annales Tataienses 6.)

cambrai-i ligához Dalmácia visszahódításáért. „A magyar királyi udvar két és fél hónapot töltött Tatán, a diplomáciai események helyi vonatkozásai mégsem ismertek. ... a tatai országgyűlési ülészak szerves része volt egy olyan nemzetközi politikai összefüggésrendszernek, amelyben a magyar állam egyenrangú félként szerepelt.”¹²

A részletes eseménytörténet után megtudhatjuk, hogy a vár II. Ulászló kedvelt vadászkastélya, pihenőhelye volt. Komoly építkezéseket folytatott itt, amit - második virágkornak nevez Neumann Tibor.¹³ Ezt erősíti, hogy ekkoriban, 1498-1526 között a király bizalmasai a Hont-Pázmány nembeli Korlátköviak voltak Tata várnagyai. (Címer faragványuk a helyi múzeumban látható) Egyikük, Péter, a középkori magyar állam és "nemzeti nagylétünk nagy temetőjé"-nél, a mohácsi síkon esett el.

A Jagelló korszak első fele nem hanyatlás volt Tata történetében. E megállapítást erősíti Buzási Gergely régészeti-, építészet történeti tanulmánya, melyben a vár építését Zsigmond királytól 1510-ig tárgyalja. Az írás gazdagon illusztrált, ami által a szó szoros értelmében is impozáns-, rekonstruált kép bontakozik ki a késő középkori tatai vár reneszánsz stílusú épület-együtteséről.¹⁴ Mivel a mezőváros akkori életéről, mindennapja-iról semmit sem tudunk, ez a „kevés helyi vonatkozás” a legismertebb és legfontosabb momentum a követjárás és nemzetközi diplomáciai történészek gyorsan múló jelentőségű napi eseményeinek háttérében. A Mohács előtti pompát és csillogást jelképezi a pápai ajándék: díszföveg és díszkard--utóbbi a kötet címlapján - az V Károly

császár által a kereszténység hőseinek nevezett II. Lajos elődjének.

A sorrendben 7. kötet egy tíz éves időszak alatt megvalósult – előbbivel párhuzamos – előadás-sorozat anyagát tartalmazza. Ezek az 1998-2007 között megrendezett történettudományi felolvasó ülések, előadások, a város kiemelt kulturális rendezvényeihez kapcsolódtak. Középpontjukban a nemcsak Tata és az ország-, de Európa történetében is jelentős szerepet játszott Esterházy család különböző ágaihoz tartozó arisztokraták pályafutása állt.¹⁵ Nem korlátozódtak csak a tatai- grófi ág tagjaira, hanem a genealógia mellett számos más tudományterület művelőivel együtt egészében kívánták bemutatni 400 év tükrében mindazt, ami ma még tudható róluk. Mégis, az eddigi legterjedelmesebb kötet sem nyújthatja a teljes Esterházy család históriáját, - mint az több helyütt megfogalmazódott. A tágabb család tagjai katonai-közjogi- politikai-, sőt diplomáciai életben betöltött szerepe mellett elemzésre került művészetpártoló-, *mecénási* működésük, a művészeti életet és tágabban a gazdasági építkezésekben részt vett mesterek foglalkoztatását is támogató ténykedésük. Utóbbira csak egyetlen-, Tatán kívüli, de közeli példa: a majki kamaldúli remeteség megalapítása, építészeti-, művészet-történeti értékei. Az egyházi pályán működők tevékenysége kapcsán elég, ha az egrai püspök Esterházy Károly mecénási elveire és gyakorlataira gondolunk. -ezzel is összefüggésben.

Rokoni és gazdasági -, birtok-kapcsolataikhoz kulcs tanulmány Kaposi Zoltáné-, aki az uradalmi rendszer 18.-20. századi változásai bemutatá-

¹⁵ Griff karddal és rózsával: az Esterházy család története: tudományos Előadás-sorozat az Esterházy család történetéről: Tata, 1998-2007 Tata, 2014 346 p. (Annales Tataiensis, 7.) v. ö. 6. sz. jegyzet. Talán nem véletlen, hogy az újabb kori várossá nyilvánítás 60. évfordulójának évében jelenhetett meg. Fülöp Éva, a családtörténet kutatója kapott felkérést a várostól a sorozat megszervezésére. Ifj Gyüzi Lászlóval a Mecénás kuratórium tagságukat felhasználva, a szerény anyagiakat az évek során innen biztosították. Michl József polgármester úr döntése volt, hogy ennek az utóbbi 10 éves sorozatnak az egybegyűjtött előadásai az Annales záró köteteként jelenjenek meg. (Sajnos, az alapítványt a város megszüntette).

¹² U. ott. p. 51.

¹³ U. ott p. 71.

¹⁴ U. ott. p. 93.- 114.

sával a gazdaságtörténeti -, uradalomtörténeti írásoknak adta meg háttérét, keretét. Ezen részterület tudományos eredményei képezik a legerősebb vonulatot, ezek a tanulmányok állnak a kötet tengelyében: Az ebbe a tematikai egységbe sorolható írások a várostörténeti ismereteinket is jelentősen gazdagítják, mert az Esterházyak uradalomszervező tevékenységének köszönhetően 1727 után kiépített birtok együttes gazdasági-igazgatási központja több mint két évszázadig Tata volt.¹⁶ A 7.-, utolsó kötet méltó befejezése az annaleseknek, mivel az előzőekhez hasonlóan jelentős új tudományos kutatási eredmények sorát vonultatja fel. Ezzel gazdagítva a jövőben megírandó új szemléletű és új szempontrendszerrel bővülő várostörténeti monográfia előmunkálatait, egyúttal kijelöli a további kutatások irányait.

Mindez elmondható, ha az egyes kötetek tekintetében nem is egyenlő mértékben, a sorozat egészéről. Az annalesekben a városi-, és annak határain kívül keletkezett, de ide vonatkoztatható jelentős tudományos eredmények kerültek bemutatásra. A történettudományi – és határ-területi kutatások lényegi megállapításainak részletes elemzése, egymás mellé illesztése, összegzése jó alapot szolgáltat egy más formában, más kiadvál, a helyi múzeum keretén belül folytatódó-hagyományörző-, a város történetét feldolgozó új sorozat koncepciójához és megjelentetéséhez. Ezáltal a folytatás, új sorozat (?) is követi és szolgálja az 1998-ban csak részben kitűzhető célt. Ami nem más, mint egy új-, részletes feldolgozásokon alapuló -, az akkori ismeretanyagot teljességében szintetizáló várostörténeti monográfia megalkotása.

Kincset érő örökség

MÁRKU MÓNIKA

A komáromi Jókai Mór Városi Könyvtár Jókai- és helyismereti gyűjteménye egyaránt ritka, értékes, egyedi példányok, kötetek gyűjteménye. Nagy részét a körülbelül 500 kötetből álló Jókai gyűjtemény és a több mint 2400 helyismereti dokumentum (könyv, kézirat, AV dokumentum, folyóirat) adják, melyek pótolhatatlanságuk és helytörténeti értékük miatt igen védettek és az olvasók számára csak helyben használatra vehetők igénybe. A gyűjtemény részét képezik még időszaki kiadványok és folyóiratok, régi és új térképek, atlaszok, fotók, képeslapok, albumok, diafilmek, plakátok, képzőművészeti alkotások, aprónyomtatványok, naptárak, jelvények, kották, hang- és videofelvételek, műsoros videokazetták, a KTV adásai 1992 és 1995 között elsősorban Komáromról, illetve vonzaskörzetéből.

Ezt a gazdag, mindenre kiterjedő állományt Koger Tamásnak, Gurdon Antalnak, Hegedűs Bélának és György Károlyné Rabi Lenke egykori könyvtárigazgatóknak köszönhetjük. Lenke működési ideje alatt kezdődött el a gyűjtemény egyes részeinek (korabeli képeslapok, a Komáromi Újság, a Komáromi Lapok, stb.) digitalizálása és honlapon történő közzététele is. Ezt a KINCSset érő ÖRÖKSÉGET vagyok én most hivatott tovább gyarapítani, védeni és megőrizni.

2014. február 1-jén kezdtem meg munkámat Komáromban Lenke utódként, Őt helyettesítve, de semmiképpen sem pótolva. Szerencsére még egy évig heti egyszer visszajár hozzánk és tanítgat arra, mit és hogyan végzett az évek folyamán. Szükségem is van rá, hiszen rengeteg munkát fektetett ebbe a gyűjteménybe, óriási tapasztalata van ezen a téren és nekem mindezt egy év alatt kell elsajátítanom. A gyűjtemény digitalizálása Lenke nyugdíjba vonulása óta is folyamatosan tart, sőt (újra) elkezdődött a helyismereti cikkek adatbázisba felvétele, az egykori és a kurrens napilapok, folyóiratok repertorizálása. Továbbra is tart a helytörténeti munkák beszerzése és a Jókai-gyűjtemény gyarapítása. Mindezek

¹⁶ v. ö. 8. sz. jegyzet.

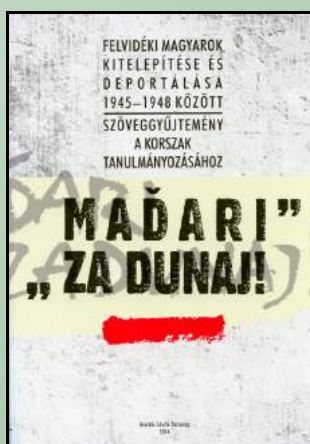
mellett azonban számomra a legnagyobb kihívást talán a feldolgozó munka jelenti, hiszen eddig olvasószolgálatosként (ELTE EK, JAMK) és helyismeretes „segédként” tevékenykedtem (JAMK). Persze szeretem ezt is csinálni minden ’újdonságával’ együtt, mert rengeteg segítséget kapok a mostani kollégáktól, így egyre közelebb áll ez a munkafolyamat is a szívemhez. Minden-
nel együtt örülök, hogy ismét könyvtáros lehetek!

„MADARI ZA DUNAJ!” Felvidéki magyarok kitelepítése és deportálása 1945-1948

Szöveggyűjtemény a korszak tanulmányozásához

MÁRKU MÓNIKA

A *komáromi Kecskés László Társaság* legutóbb megjelent kötete (*öszeállította és szerkesztette: Rabi Lenke*) szöveggyűjteményes formában dolgozza fel a felvidéki magyarság 1945 és 1948 között lezajlott kitelepítését, deportálását. A most megjelent munka elsősorban a helyi középiskolás fiataloknak szól az esemény megismerése, megértése céljából. Ezt szolgálja szöveggyűjteményes jellege is.

A kötetet **Vadkerty Katalin** tanulmánya nyitja a Csehszlovák Köztársaság 1918. október 28-iki létrehozásától, a második Cseh-Szlovák Köztársaság megalakulásán (1939. március 14.), majd a tisztán szláv nemzetállam, a (harmadik) Cseh-

szlovák Köztársaság létrehozásának gondolatán át, az *Edvard Benes* és „csapata” által végrehajtott őshonos magyar és német lakosság kitoloncolásának tervéig. Benesék terve az volt, hogy a bécsi döntést követően magyar állampolgárságot nyert felvidéki magyarokat a trianoni Magyarország területére „számúzik”. Ennek érdekessége azonban az, hogy a csallóközi, mátyusföldi, nógádi, gömöri, bodrogi stb. magyarok, - ahogy *Vadkerty Katalin* is írja – mindvégig szülőföldjükön maradtak, azaz nem betelepülők, hanem őslakosok voltak. Az 1945. április 5-én megalakult új csehszlovák kormány programjával erőteljes szlávosításba kezdett az élet minden területén (közigazgatás, nyelv, oktatás, művelődés, kultúra, stb.).

Közben pedig megkezdődtek a kitelepítések is. Első körben az általuk „anyásoknak” nevezett, vagyis az anyaországból betelepült! tisztviselőktől, illetve veszélyesnek titulált magyaroktól „tisztították” meg a településeket, de kitoloncolásra ítélték az árvaházi gyerekeket is. Természetesen mindezt teljes vagyoni (minden ingó- és ingatlanvagyon, földbirtok) elkobzással tették. A kitelepítéseket aztán belső telepítések követték, melynek hármas célja a szlovák nemzeti érdekek érvényesítése a magyarlakta övezetben, a szlovák lakosság anyagi gyarapodásának, jólétének biztosítása, és a magyar-szlovák etnikai határ kitolása a Duna vonaláig.

A Szlovák Nemzeti Tanács a szláv orientációt tovább erősítette, amikor 1945. május 25-iki rendeletében hazahívatta a külföldön élő (Románia, Jugoszlávia, Bulgária, Lengyelország, nyugat-európai államok) szlovákokat és cseheket. A belső telepítés 1948. december 11-ig 25 magyarlakta járás 281 települését (260 magyar többségű községet) érintett. 1945. tavaszától elkezdődött a kormány kényszer-közmunka „programja” is, melyet már a kezdetektől a nemzeti megkülönböztetés, a magyarellenesség jellemezte, ami egyre csak fokozódott 1946 őszére. A súlyos csehországi munkaerőhiány következtében magyarnak minősítettek, s ezáltal kötelező kényszer-közmunkára ítélték mindenkit, aki magát az 1930-as, és '40-es népszámláláskor magyarnak

vallotta, illetve, akiket megfosztottak csehszlovák állampolgárságától. Velük aztán elkezdődtek a magyarok Csehországba (cseh területekre) történő deportálása, sokszor embertelen élet- és munkakörülmények közé kerülve.

A deportálásoknak 1946. február 27-én a magyar-szlovák lakosságcsere egyezmény vetett véget. A szlovák Belügyi Megbízotti Hivatal által irányított reszlovakizáció keretében lehetővé tették, hogy az „elmagyarosított szlovákok visszatérjenek őseik nemzetébe”. A megfélemlített magyarok többsége inkább szlováknak vallotta magát, majd megkezdődött a kormány „nemzeti átnevelési” programja, melyben, főként a magyarlakta településeken erős hangsúlyt kaptak a szlovák nemzeti ünnepek, évfordulók, nyelvtanfolyamok, szlovák nyelvű gyermek és felnőtt képzések.

A szlovák-magyar lakosságcsere egyezmény nem jelentett azonban biztonságot, s békét a magyaroknak, hanem inkább újabb megaláztatást, s a csehszlovákoknak való kiszolgáltatást. Az adott helyzetben azonban a magyar kormánynak nem volt más választása, hiszen egyre tarthatatlanabbá vált az ott élő magyarok élete, és a közelgő béketárgyalások sem ígértek semmi kedvezőt Magyarországra számára. A magyarság számára a lakosságcsere pótolhatatlan veszteséget jelentett, hiszen a reszlovakizáció, az önkéntes

kitelepítések, a belső kolonizáció az addig közel ezer éves magyar etnikai térségeket, vegyes lakosúvá tett, délebbre tolt a magyar-szlovák etnikai határt. Mindez a magyarságot még bizonytalanabbá, még védekezőbbé, s óvatosabbá tette. *Vadkerty Katalin* történelmi áttekintését az abban az időszakban kitelepített és Csehországba deportált családok rövid visszaemlékezései követik fotókkal illusztrálva (Hetényből, Izsáról, Keszegfalváról, Komáromból, Komáromszentpéterből, Kürtről, Martosról, Nagysallórol, Szalkáról és Szentmihályfáról).

A tanulmány és a visszaemlékezések után a témához kapcsolódó dokumentumokat olvashatunk a megszokott szöveggyűjteményes formában, mint pl. Kassai kormányprogram (1945. április 5.), Fegyverszüneti egyezmény (Moszkva, 1945. január 20.), Edvard Benes dekrétumai (1945. május-október), a potsdami értekezlet határozatai, a csehszlovák-magyar lakosságcsere-egyezmény (Budapest, 1946. február 27.), Párizsi békeszerződés (1947. február 10.)

Térképek a kötet végén:

- Magyarország vármegyéi a századfordulón,
- Komárom Vármegye térképe,
- Magyarország néprajzi térképe a népsűrűség alapján.

Kényszerű költözködés Csehszlovákiából

A kép forrása: www.mult-kor.hu